

НАПРЯМ 8. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Перший погляд на проект постанови Кабміну
«Про затвердження державної цільової програми модернізації
пенітенціарної системи на 2013-2017 роки»

*Автухов Костянтин Анатолійович,
к.ю.н.. молодший науковий співробітник сектору дослідження
проблем кримінально-виконавчого законодавства
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
Яковець І.С.,
к.ю.н., старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник сектору дослідження
проблем кримінально-виконавчого законодавства
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса*

Україна йде шляхом перетворень, спрямованих на зміцнення демократії й створення правової держави. Однією з головних проблем громадянського розвитку є зміцнення законності та правопорядку, і) свою чергу одним з шляхів вирішення зазначеної проблеми є оптимізація і підвищення ефективності діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, тим паче, що значний резерв для цього існує. У зв'язку з цим слід загалом схвально оцінити ідею розробки та прийняття на рівні Кабінету Міністрів України комплексного програмного документу з модернізації даної системи.

Ознайомлення з проектом постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми модернізації пенітенціарної системи на 2013-2017 роки» [1] дає підстави зробити висновок, що її розробниками проведено значну роботу, втім хотілось звернути увагу і на окремі властиві їй недоліки. Розпочати варто з самої назви, вітчизняному законодавству відомі такі поняття, як Державна кримінально-виконавча служба України. Державна пенітенціарна служба України, раніше використовувалася термін кримінально-виконавча система. Видається, що використання терміну «пенітенціарна система» потребує наведення роз'яснення що саме під ним розуміється, або заміни його на більш загальноживані терміни, що зніме зайві питання щодо самої програми.

Не для кого не є таємницею, що за останні 15 років в Україні було прийнято біля десяти різномірних програм, концепцій чи їх проектів у сфері кримінально-виконавчої діяльності. Однак більшість положень цих документів гак і залишилися лише на рівні теоретичних пропозицій. Видається, що якщо держава всерйоз ставиться до перспектив впровадження ідей закладених саме в ній програмі, і має чітке сподівання на повноцінне втілення її положень, доречно було б розпочати з того, що проаналізувати з яких причин попередні програми не були реалізовані. Визначити помітки в самих текстах цих програм, за недоліки власне діяльності з їх реалізації, і вже потім базуючись на «роботі над помилками» наводити положення нової програми, аргументуючи чому саме ця програма не спікатиме доля її попередниць. Наведення подібного аналізу надасть сподівання як науковцям так і власне практичним робітникам, на яких буде покладено обов'язки по її реалізації, в перспективності досягнення закладених в ній цілей, адже більшість практиків та теоретиків абсолютно скептично сприймають «чергову писанину про світле майбутнє».

Виникає також запитання фінансові аспекти даної Програми. Орієнтовний обсяг коштів державного бюджету, передбачених для виконання Програми становить 3783,33 млн. гривень, коштів інвестора - 2129,7 млн. гривень та субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам - 98,7 млн. гривень. Однак викликає сумніви те, чи зможе виділити держава біля 2% від ВВП України в цілому, для модернізації системи виконання покарань. Видається, що дану тезу також варто додатково аргументувати, навести механізми отримання грошей, чи хоча б гарантії довіювання цього питання.

Одним з найбільш спірних питань є можливість та доцільність залучення до фінансування видатків по цій Програмі коштів інвесторів. Вкладаючи більше 2 млрд. гривень інвестори поставлять питання щодо гарантування повернення вкладених ними коштів. В Програмі передбачено розроблення законопроекту "Про господарську діяльність у Державній кримінально-виконавчій службі України" із визначенням механізму компенсації інвесторам витрат, однак виникає питання, що саме ДПтС України зможе запропонувати інвесторам як гарантію повернення інвестицій. Чи не

виникнення ситуація, що інвестори, вимагаючи повернення вкладених коштів будуть претендувати власне на майно ДПтС України, яке задіяне в механізмі виконання покарань, і такими зазіханнями ставлячи під загрозу інтереси безпеки громадського порядку в Україні в цілому. Можливим є й інший негативний розвиток подій, так інвестори з метою повернення коштів будуть змушувати керівництво ДПтС України встановлювати нестерпні умови праці для засуджених з метою повернення коштів за рахунок продукції, що виробляється в установах виконання покарань. Проблема безпеки виробництва, понаднормового і безоплатного залучення засуджених до праці в установах виконання покарань і зараз стоїть доволі гостро, а подібна «комерціалізація» системи виконання покарань зможе її загострити ще більше.

Взагалі, слід відзначити, що проект містить в собі чимало положень, які свідчать про перетворення ДКВС України під прикриттям гасел щодо дотримання прав людини у сферу комерційне підприємство, метою якого є лише отримання прибутку при мінімальних витратах. І у чим більшому розмірі, тим краще. При цьому дотримання прав і законних інтересів засуджених відсувається на останнє місце, ця вимога фактично підміняється поняттям «створення належних умов тримання». Від подібних хибних підходів застерігали навіть у радянські часи, не говорячи вже про Прогресивні дослідження міжнародних фахівців. Проте останніми роками ДКВС чітко рухається у бік комерціалізації з одночасним надмірним поширенням оперативної та інших видів діяльності, що мають виключно каральний характер (пропозиції уведення нових видів відповідальності, спрощення порядку накладання на засуджених стягнень, відсутність контролю за цими аспектами

І на останок, хотілося б відмітити, що серед 6 мільярдів гривень, що планується витратити на реалізацію програми, на її науковий супровід не передбачено жодних видатків. А питання наукових розробок є доволі актуальним, адже досі не існує належним чином розробленого, та такого що відповідає сучасним вимогам, проекту закону яким би передбачалось впровадження пробації. На порозі прийняття Закону України «Про кримінальний проступок», чи суттєвих змін до Кримінального кодексу України. Все це обумовлює потребу проведення розробки попереднього наукового проектування загальної концепції, кінцевої моделі «модернізованої» кримінально-виконавчої системи, а вже потім розробки відповідних проектів нормативно-правових актів, і проектів нових установ. Видається, що надійність та міцність будинку в більшій мірі залежить від його фундаменту, ніж від кольору його стін!

Список використаних джерел:

1. Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України [Електронний ресурс] // Державна пенітенціарна служба України: офіційний сайт. Режим доступу <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/661288>. - Заголовок з екрана.

Історія розвитку законодавства про уявну оборону

*Анішук Вікторія Василівна,
к.ю.н.. старший викладач Черкаського факультету
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

На теренах нашої держави виокремлення уявної оборони, як самостійної обставини, що виключає злочинність діяння, вперше відбулося з прийняттям Кримінального кодексу України у 2001 році. У ст. 37 КК України передбачено, що уявною обороною визнаються дії, пов'язані із заподіянням шкоди за таких обставин, коли реального суспільно небезпечного посягання не було, і особа, неправильно оцінюючи дії потерпілого, лише помилково припустила наявність такого посягання.

Оскільки наявність уявної оборони у системі обставин, що виключають злочинність діяння, є новелою для кримінального закону нашої держави, то для з'ясування змісту та розуміння поняття уявної оборони, як кримінально-правової категорії доцільно здійснити історичного аналізу законодавства про уявну оборону та суміжних з нею понять.

Перші згадки про уявну оборону можна знайти у працях юристів стародавніх Греції та Риму. Саме вони звертали увагу на роль фактичної та юридичної помилки у поведінці людини та визнавали безкарність такої поведінки. Проте, слід зазначити, що до середини XIX ст. динамічніше розвивалося вчення про юридичну помилку. І лише в 1845 році в Утоженні про покарання кримінальні та виправні з'явилися ст. 99. в якій говорилося: «Кто учинит что-либо противоправное закону единственно по совершенному, от случайной ошибки или вследствие обмана происшедшему, неведению тех обстоятельств, от коих именно деяние его обратилось в противозаконное, тому